

ЦІННОСТІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Постановка проблеми: Кожна людина, усвідомлюючи факт свого існування, рано чи пізно замислюється над тим, для чого вона прийшла на цю землю, яке її завдання, на кінець – для чого вона живе на світі. Тому завше, у всі часи й віки, люди прагнули пізнати самих себе, своє «я». У порівнянні з усім існуючим живим світом, людина в ньому є найунікальнішою істотою, яка володіє досконалим розумом, свідомістю, величезною силою створювати або руйнувати, нести в собі добро чи зло. Вона є необмеженою в можливостях розвитку й удосконаленні.

Мета: дослідити, які цінності є визначальними для людини.

Об'єктом дослідження є людські цінності.

Дослідженість теми: Світ предметів, в якому живе людина, створений нею і тому їй небайдужий. Людина вкладає в речі свою працю і свою душу, надає їм значення і сенсу. Принциповим поштовхом до розвитку теорії цінностей стала філософія раціоналізму, що з'явилась у XVII ст. [4]

І. Кант першим розмежував поняття буття і блага, протиставивши сферу моральності як свободи сфері природи, яка має підлягати закону, необхідності. У працях учнів і послідовників Канта проблема цінностей набула вже самостійного значення і склала такий розділ як «аксеологія». Аксіологічний напрям у філософії почав формуватись у другій половині XIX ст.

Аксеологія - (грец. axios-цінність, logos - вчення) – частина філософії, що вивчає сутність, типи і функції цінностей. [10]

Цінність – це поняття, яке вказує на людську, соціальну і культурну значимість певних явищ і предметів діяльності.

Найбільш аргументованим, поширеним і прийнятним є твердження, згідно з яким цінності є предметом потреб та інтересів людини. Цими предметами виступають речі, явища чи ідеї, думки [3]. Залежно від цього виділяють групи цінностей:

- матеріальні - це знаряддя і засоби праці, предмети і речі безпосереднього споживання;
- духовні - це ідеї, теорії, думки: політичні, правові, моральні, естетичні, філософські, релігійні, екологічні тощо.
- психічні – переживання радості, щастя, душевного комфорту;
- соціальні – соціальна захищеність, зайнятість, громадське суспільство, держава, церква, партія тощо.

Розмаїття цінностей передбачає класифікацію за їх рівнем. Так, виділяються цінності особистості, соціальних та професійних груп, національні, загальнолюдські.

В наш час особливої ваги набувають загальнолюдські цінності. Вони є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей планети.

Можна виділити деякі цінності, які, беззаперечно, є загальнолюдськими:

- цінність людського життя;
- смисл життя, добро, справедливість, краса, істина, свобода тощо;
- цінність природи як основи життєдіяльності людини, запобігання екологічній кризі, збереження навколишнього середовища;

- відвернення загрози термоядерної війни;
- забезпечення свободи, демократизації усіх сфер людської життєдіяльності. [1].

Кожна людина сама по собі являє систему зі складною структурою; кожен індивід у своєму побуті прагне забезпечити для себе умови, засоби до існування, свої інтереси, необхідні потреби. Саме потреби є найважливішою формою людської взаємодії зі світом, з духовністю, матеріальними необхідностями ... З поняттям «потреби» тісно пов'язане поняття «цінності». Ці два поняття, ніби доповнюють одне одного, як дві сторони єдиного цілого, як система, як орієнтир життя людської діяльності. Якщо говорити про цінності та їхнє значення, то насамперед варто сказати, що найбільшою з усіх цінностей є сама людина, її життя. Проте за складом своєї природи, душі й характеру кожна індивідуальність є різною й неповторною. Тому потреби й цінності, в тому числі й цінність життя, в різних людей бувають різними. Для більшості цінність життя найперше полягає в міцному здоров'ї, в фізичній силі, у власному щасті й щасті сім'ї, в її добробуті й злагоді. Інші вважають одною з основних цінностей є самовизначення: здобуття освіти, високого становища в суспільстві, а за тим доброго заробітку, накопичення грошей, придбання гарного власного будинку чи квартири в столиці чи іншому престижному місті, дачі, дорогого автомобіля-іномарки, а то й яхти чи літака, а ще проводити відпочинок за кордонами чи то в сімейному колі, а чи з близькими друзями десь на теплих водах і пляжах. [2].

Світ цінностей є неосязним. Окремі люди поринають у науку, в творчість, реалізуючи свій талант, здібності, розум і вміння в тих чи інших відкриттях, винаходах, які облепшують фізичну працю людей, їхнє буття, будуючи прекрасні будівлі, мости, кораблі, літаки, ракети, оборонні засоби, удосконалюють медицину, пишуть наукові праці, літературні твори, музику тощо. Є чимало таких, які надають першорядного значення суспільно-політичним, ідеологічним чи релігійним цінностям: боротьбі за справедливість і свободу, за права людини, за державність, приносячи часто в жертву власне життя. Вічної слави здобули й наші сучасники – Герої Небесної сотні, які без зброї, з дерев'яними щитами в руках кидалися на порятунок тяжко поранених друзів, хоч і самі гинули від снайперської кулі ката. Як можна не згадати й тих українських волонтерів-добровольців, котрі, ризикуючи своїм власним життям, допомагають воїнам АТО збором коштів на харчування, та придбання одягу, на озброєння чи лікування поранених !

Духовно багата людина вважає цінністю справжню дружбу, незрадливу любов, доброзичливе ставлення до інших, милосердя й безкорисливу допомогу тим, які її потребують: бідним, хворим, інвалідам, людям похилого віку; гуманне ставлення до своїх «менших братів», до викинутого кимось, безпомічного кошеняти, до пораненого голуба чи іншої тварини й пташки. Щоправда, духовність не завжди можна побачити, не можна її ні купити, не можна її продати, та вона відчутна серцем через ті чи інші добрі, людські вчинки [7]. Як знаємо, в житті не все є гладким і пухнастим. Серед величезної маси людства проживає певна частина таких, які відійшли від принципів людяності й стали, на думку С. Сверстюка, «блудними синами», опустилися на дно суспільного буття [8]. Це різного гагунку лиходії: шулери й обманщики, п'яниці й крадії, убивці й насильники, повії й наркомани, зрадники, морально збочені й деградовані злочинці. У них своя «мораль», свої «цінності». Одні з них народилися з готовими задатками, отриманими від своїх батьків, інші стали такими через батьківський недогляд, через вплив «вулиці», бездіяльність, розпусту, нестачу грошей, невдале життя, яке не склалося в них унаслідок суспільної несправедливості; через втрату дорогої людини, вірного друга, смерть коханої дружини, чи через її зраду або через інше «щось», яке порушило нормальний психічний стан. Будь-які аморальні вчинки не приносять нікому ні честі, ні слави й не можуть мати оправдання [9]. Народ не може миритися з неправдою, зі злом, з обезцінюванням людського життя які, на жаль, не перевелися й у сучасному світі, в світі високих наукових відкриттів: електроніки й кібернетики, медицини, польотів людини в Космос й інших досягнень науки. Не перевелися вони й у нас, у нашій українській державі.

Особливою категорією є індивіди сильних характерів, сильної волі, для яких чи не найважливішою цінністю в житті є політика, а властиво, політиканство, потреба влади, зверхності, вождизму не тільки над своїми співвітчизниками, а й іншими народами, й мету свою вони вбачають, (а, буває, й здійснюють) через народні бунти, повстання й революції, через кровопролитні війни чи інші авантюри. Людське життя для таких цінності не становить.

Отже, чи ж усвідомлюють нині наші сучасники, що щастя не в багатстві, не у владі, не в доларах, які покладено в якісь там іноземні банки; не в дачних будівлях, чи інших матеріальних цінностях? Щастя – не в загарбницьких війнах, у поневоленні сильними слабших ... Найбільшим щастям і цінністю для людини (для націй і народів) є духовність, той генофонд, що даний людям Богом. Його не можна купити за гроші, але без якого не можуть бути люди щасливими, не може зберегти себе жодна людина, нація, не може існувати ніяка держава.

Література

1. Бех І.Д., Духовні цінності в розвитку особистості, К. 1997 р. – с.124–127;
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків. – Т.1, Полтава, 1934 р.
3. Ващенко І., Загальні методи навчання. – К.1997 р. – с.12;
4. Гегель Г., Енциклопедія філософських наук. – М., 1997 г., – с.338;
5. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
6. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
7. Огієнко І., Українська культура, в–во Книгарні С. Череповського. – №4. – К., 1918.;
8. Сверстюк С.О. На святі надій (вибране). – К., «Наша віра», 1999 р.;
9. Сковорода Г.С., Сад пісень, Вибрані твори дитячої літератури Веселка». – К.,1972 р.;
10. Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник, під редакцією В. П. Андрущенка, М. І. Горлача. – К.: «Рубікон»,1997р., – С. 386.
11. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с